

Гужанова Т.С., Резнікова А.І. Формування соціальної компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобами казок В. Сухомлинського. The 4th International scientific and practical conference “Scientific achievements of contemporary society” (November 7-9, 2024) Cognum Publishing House, London, United Kingdom. 2024. P.456-461.

УДК 37.017:373.2+82-343

**ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ
СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ КАЗОК
В. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Гужанова Тетяна Сергіївна,

к.ф.н., доцент

gutatiana@ukr.net

Резнікова Аліна Іванівна

Студент

Житомирський державний університет імені Івана Франка

м.Житомир, Україна

lina.reznik12@gmail.com

Анотація: У статті досліджується роль казок Василя Сухомлинського у формуванні соціальних навичок дітей старшого дошкільного віку. Автори акцентують на важливості моральних цінностей, закладених у творах, та їхньому впливі на розвиток комунікативних навичок, емпатії та толерантності у дітей. Встановлено, що використання казок сприяє формуванню навичок колективної взаємодії, що є важливим етапом соціалізації дошкільників.

Ключові слова: компетентність, старший дошкільний вік, казки, виховання, емпатія, соціалізація, взаємодія.

Актуальність проблеми дослідження. Формування соціальних навичок у дітей дошкільного віку є важливою частиною навчально-виховного процесу і саме на цьому етапі закладаються основи морального розвитку особистості. Соціальні навички є одними з найважливіших навичок, які забезпечують успішну адаптацію дитини в суспільстві, ефективне спілкування з оточуючими, повагу до думки інших і вміння нести відповідальність за власні вчинки.

Соціальна компетентність багато в чому визначає майбутнє дитини, її здатність бути чуйною, доброю, відповідальною і, зрештою, щасливою.

Великий виховний вплив на дітей старшого дошкільного віку має казка. Це не тільки цікава розповідь про фантастичні події та персонажі, а й важливий засіб формування моральних цінностей. Казка — літературний жанр, у якому через образи героїв і символічні ситуації дітям подаються приклади дружби, доброти, чесності та відповідальності. На думку Олени Литвишко, казка відіграє величезну роль у житті дитини, оскільки з її допомогою відбувається етап соціалізації. Дитина разом зі своїми улюбленими казковими героями входить у нове соціальне середовище, де вчиться взаємодіяти з іншими. Дошкільники за своєю природою наділені великими фантазерськими здібностями, тому їм подобається працювати з казкою: змінювати кінцівку, на основі прослуханої історії складати свою версію, фантазувати, вигадувати щось нове, а іноді й міняти місцями героїв. Серед усіх казок, що існують у світі, найбільше дітям подобаються казки про тварин. Будь-яка казка допомагає виховувати у дітей такі риси, як чуйність, доброзичливість, порядність і працелюбство. [1, с. 196].

Значний внесок у розробку методики розвитку соціальних навичок дітей дошкільного віку зробив відомий український педагог Василь Сухомлинський. Його казки та оповідання для дітей стали справжнім посібником для батьків і педагогів, які прагнуть виховати у дітей моральні цінності та співпереживання. Г. В. Беленька та П. В. Рухницька зазначають, що «важливе місце у процесі морально-етичного виховання в працях педагога відведено казці. В.О. Сухомлинський був переконаний: те, що важко передати звичайними словами, можна передати за допомогою літературного твору, у першу чергу, через казку» [2, с. 20].

Основна мета статті – розглянути, яким чином казки В. Сухомлинського можуть сприяти розвитку соціальних навичок у дітей старшого дошкільного віку, зокрема формуванню таких моральних цінностей, як співчуття, дружба, взаємодопомога.

Казки відомого педагога – це не тільки захоплюючі історії, вони мають глибокий виховний потенціал, який допомагає дітям краще зрозуміти світ і свої стосунки з іншими. Через яскраві образи та доступні сюжети В. Сухомлинський вводить дитину у світ емоцій, вчить її співпереживати ситуаціям, коли потрібна допомога чи підтримка, і правильно реагувати на них. Виховне значення казок полягає у формуванні соціально-емоційної зрілості, яка є основою успішної адаптації дитини в суспільстві.

Особливістю творів Василя Сухомлинського є те, що казка «містить початкові відомості про устрій навколишнього світу, про сутність добра і зла, навчає життєвих правил. Їхня сила в тому, що в них акумульовані виховні кодекси, які своєрідно діють на дитячу психіку і свідомість» [2, с. 20]. Прикладом цього є оповідання «Кому ж іти за дровами», де автор показує важливість допомоги іншим та відповідальність під час прийняття рішень. У творі розповідається про матір, яка потребує допомоги, але двоє старших синів ігнорують її прохання, а молодший Юрко, незважаючи на свою слабкість, вирішує їй допомогти. На цьому прикладі дітям треба показати що соціальні навички залежать не від фізичної сили, а від бажання допомогти та внутрішнього пориву.

Ще одна казка Сухомлинського «Флейта і вітер» вчить дітей цінувати гармонію і взаємодію з навколишнім світом. У цьому творі Музикант грає мелодії, які захоплюють усе живе — від птахів до дерев і Вітру. Коли Музикант залишає свою сопілку, Вітер намагається заграти, але не вдається, бо тільки злагоджена та щира гра може принести радість іншим. Ця казка вчить, що справді важливі речі вимагають не лише зусиль, а й щирості та гармонії, які є важливими елементами соціальних навичок.

Використання казок у вихованні має багато переваг. По-перше, вони сприяють формуванню емоційних переживань, які становлять основу емпатії. Діти вчаться розуміти почуття інших, визнавати їхні потреби та висловлювати підтримку. По-друге, оповідання вчать дітей соціально прийнятних моделей поведінки, адже в кожній казці є приклади героїв, які показують, як їм слід

поводитися в різних життєвих ситуаціях. Наприклад, персонажі казок Сухомлинського вчать дітей допомагати іншим, але бути справедливими, поважати чужу думку, уникати агресії та конфліктів. Т. Марчій-Дмитраш наголошує, що «особливістю використання українських народних казок у процесі морального виховання є те, що народна творчість є максимально простою за змістом, цікавою для дітей, відповідно вони аналізують дії героїв й при цьому в них формуються стійкі моральні норми, переконання і цінності» [3, с. 320].

Казки Сухомлинського також сприяють розвитку дітей, дозволяють їм побачити себе на місці головного героя, пережити його почуття та ситуації. «Народні казки підносять дітям поетичний та багатогранний образ своїх героїв. Моральні поняття, яскраво представлені в образах персонажів, які закріплюються у житті з близькими людьми, перетворюючись на виховні зразки, якими регулюються бажання і вчинки дитини» [4, с. 36].

Оповідання Василя Сухомлинського відіграють велику роль у вихованні моральних цінностей у дітей старшого дошкільного віку. Вони не тільки заохочують уяву, але й спонукають думати про доброту, повагу та допомогу один одному. Наприклад, у казці «Два метелики» білий і червоний метелик сперечаються про те, хто з них красивіший. Завдяки цій історії діти вчаться розуміти, що важливо не тільки зовнішнє, а й внутрішнє, і що кожен має свою унікальність. Так само зустріч теляти і звірятка в казці «Великий і малий» вчить толерантності та поваги до інших, незалежно від їхнього зовнішнього вигляду. Аналізуючи з дітьми ці казки, можна запитати: «Чи важливо поважати тих, хто відрізняється від нас?» або «Чому варто бути добрим до тих, хто слабший за нас?» Це допомагає дітям розвивати моральну основу та сприяє їхньому емоційному зростанню.

Казки В. Сухомлинського – це своєрідна школа життя, де діти спілкуються з іншими, розвивають комунікативні навички та засвоюють власні цінності. Їм сприяє активна життєва позиція, готовність прийти на допомогу, дотримання соціальних норм і правил. Наприклад, в оповіданні «Зайчик і місяць» маленький

Зайчик просить допомоги у Місяця, тому що йому холодно в зимову ніч. Місяць виявляє співчуття і світить на соломі, де кролик може зігрітися. Ця історія вчить дітей важливості підтримки, доброти та співчуття, а також показує, як навіть найменша допомога може зігріти серце та змінити ситуацію на краще.

Висновки. Казки В. Сухомлинського є ефективним засобом формування соціальних навичок у дітей старшого дошкільного віку. Їх використання у навчально-виховному процесі сприяє розвитку морально-емоційних якостей, важливих для успішної соціалізації дітей. Вони вчать дітей взаєморозумінню, поваги до оточуючих і вмінню співпрацювати, що є основою розвитку соціальних навичок. Педагоги та батьки повинні активно використовувати ці твори у повсякденній роботі з дітьми, обговорювати прочитане та спонукати дітей до роздумів над власними вчинками. Це допоможе у всебічному розвитку дитини, а також закладе основу для подальшого особистісного та соціального розвитку.

Крім того, ці оповідання сприяють розвитку уяви, формуванню позитивного настрою, спонукають дітей бачити добро і красу навколишнього світу. Через казкові малюнки діти починають розуміти важливість відповідальності та допомоги тим, хто її потребує. Акцент Сухомлинського на добрих справах і важливості звичайних людських цінностей робить його оповідання надзвичайно актуальним для виховання сучасних дітей. Також обговорення історій після читання допомагає дітям висловлювати власну думку та аналізувати ситуації, що сприяє розвитку їхнього мовлення та критичного мислення. Таким чином, казки Сухомлинського не тільки розважають дітей, а й відіграють важливу виховну роль, допомагаючи їм зрозуміти себе та світ крізь призму добра, співчуття та взаємодії.

Список літератури

1. Литвишко О. Формування соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами українських народних казок та мультфільмів: теоретичний аспект. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету, (2), 2016. С. 192–200.

2.Беленька Г. В., Гапченко В.А. Роль казок В. О. Сухомлинського в процесі виховання морально-етичних якостей дітей старшого дошкільного віку. Молодий вчений, 2018. №8. С. 18-21.

3. Марчій-Дмитраш Т. М. Використання українських народних казок у моральному вихованні дітей старшого дошкільного віку в сучасних ЗДО. Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: збірник матеріалів VIII Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 26-27 березня 2024 р.). Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної. Вінниця, 2024. Вип. 13. 392 с. С. 319-321.

4. Шелест С. Є. Виховання моральних почуттів дітей передшкільного віку засобом народних казок. Створення збірки народних казок моралезнавчої тематики : *кваліфікаційна робота*. Кривий Ріг : КДПУ, 2021. 101 с.